

**KORPORATIV TUZILMALARNING XALQARO MOLIYA BOZORIDA
FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI****Baxriyev Jamoliddin Faxriddin o'g'li****O'zbekiston Respublikasi****Bank-moliya akademiyasi2-kurs tinglovchisi****odilbekjhfaxriddinovv@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.15798118>**

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida kechayotgan chuqur integratsion jarayonlar va kapital harakatining erkinlashuvi korporativ tuzilmalar oldida yangi imkoniyatlar bilan birga murakkab muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, rivojlanayotgan davlatlar, jumladan O'zbekiston uchun korporatsiyalarni xalqaro moliyaviy muhitga moslashtirish va ularning global kapital bozorlaridagi ishtirokini kuchaytirish dolzarb vazifaga aylangan. Xalqaro moliya bozori bugungi kunda uzoq muddatli, arzon, nisbatan barqaror moliyaviy resurslarni jalb qilish imkonini beradi. Bu esa nafaqat iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, balki korporativ tuzilmalar raqobatbardoshligini oshirish va investitsion jozibadorligini kuchaytirishda muhim rol o'ynaydi.

Korporativ tuzilmalar uchun xalqaro moliya bozoriga chiqish – bu faqat moliyaviy manbalar izlash emas, balki global moliyaviy talablar va standartlarga muvofiq faoliyat yuritish deganidir. Shu sababli, moliyaviy shaffoflik, mustahkam korporativ boshqaruv, moliyaviy risklarni boshqarish, xalqaro standartlarga asoslangan hisobot tizimi, yuqori malakali kadrlar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish – bularning barchasi xalqaro moliyaviy integratsiyaning ajralmas komponentlari hisoblanadi. O'zbekiston korxonalarining xalqaro moliyaviy institutlar, banklar, investorlar va reyting agentliklari bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqaga chiqish imkoniyatlari tobora kengaymoqda. Ammo bu imkoniyatlardan foydalanish uchun korporatsiyalar o'z ichki tizimlarini tubdan takomillashtirishi talab etiladi.

Moliyaviy shaffoflik – bu xalqaro moliya bozorida ishonchli ishtirok uchun asosiy shartlardan biridir. Ochiq, tushunarli va xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) asosida tuzilgan moliyaviy hisobotlar xorijiy investorlar va moliyaviy tashkilotlar uchun hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Ayni paytda ko'plab korporatsiyalar bu standartlarga to'liq moslashmagan. Shu bois, xalqaro audit amaliyotini yo'lga qo'yish, mustaqil audit kompaniyalari bilan hamkorlik qilish va raqamli hisob yuritish tizimlarini joriy etish zarur. Bu nafaqat investor ishonchini oshiradi, balki kredit reytinglarini ham yaxshilaydi.

Korporativ boshqaruv sifati ham xalqaro moliya bozoridagi muvaffaqiyat uchun muhim mezon hisoblanadi. Samarali korporativ boshqaruv – bu faqat yuqori darajadagi rahbarlar qarorlari emas, balki manfaatdor tomonlar huquqlarini himoya qilish, qarorlar qabul qilishda shaffoflikni ta'minlash va javobgarlik mexanizmlarining kuchliligi bilan bog'liq. Ayni vaqtda, xalqaro tajriba shuni ko'rsatmoqdaki, ilg'or korporativ boshqaruvga ega kompaniyalar ko'proq sarmoya jalb qilishga muvaffaq bo'ladi. O'zbekistonda bu borada ijobiy siljishlar kuzatilmoqda, biroq xususiy sektorni qamrab oluvchi kompleks mexanizmlar hali to'liq shakllanmagan. Shu sababli, davlat tomonidan korporativ boshqaruv kodekslari va amaliy qo'llanmalarni ishlab chiqish, xalqaro konsultantlar jalb qilish orqali bu sohani kuchaytirish zarur.

Moliyaviy risklarni boshqarish bo'yicha zamonaviy yondashuvlar korxonalar barqarorligining kafolati hisoblanadi. Xalqaro moliya bozorlarida ishtirok etuvchi

kompaniyalar odatda valyuta kursi, foiz stavkalari, siyosiy barqarorlik kabi omillarga bog'liq yuqori xavf ostida bo'ladi. Bu xavflarni oldindan aniqlash, baholash va zarur bo'lsa, sug'urta yoki xedjing kabi vositalar bilan neytrallashtirish orqali moliyaviy barqarorlikni ta'minlash mumkin. Ko'plab rivojlangan mamlakatlarda korporatsiyalar ichki risk boshqaruv bo'limiga ega bo'lib, doimiy monitoring va stress-testlar asosida qaror qabul qiladi. O'zbekiston korxonalari ham bunday amaliyotni o'zlashtirishlari lozim.

Zamonaviy texnologiyalar, ayniqsa fintex (financial technologies) yechimlari, korporativ moliya sohasida inqilobiy o'zgarishlarga sabab bo'lmoqda. Avtomatlashtirilgan moliyaviy boshqaruv tizimlari, blokcheyn asosidagi hisobotlar, sun'iy intellekt orqali investitsiya baholash modellaridan foydalanish xorijiy investorlar bilan ishlashni soddalashtiradi. Bu borada korxonalarining texnologik infratuzilmasi, raqamli savodxonlik darajasi va axborot xavfsizligi muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot konsepsiyasi doirasida bu jarayonlar jadal sur'atda kechmoqda, biroq uni korporativ moliyaga tatbiq qilish uchun ko'proq amaliy choralar zarur.

Inson kapitali – har qanday korporatsiyaning asosiy boyligidir. Xalqaro moliyaviy amaliyotga mos kadrlarni tayyorlash, moliyaviy menejment, xalqaro audit, korporativ huquq, risklarni boshqarish bo'yicha malakali mutaxassislar zaminida korxonalarining xalqaro maydondagi muvaffaqiyati barpo etiladi. Oliy o'quv yurtlarida tegishli yo'nalishlarni rivojlantirish, xalqaro sertifikatlash dasturlarini joriy etish (masalan: ACCA, CFA, CPA), xalqaro kompaniyalarda amaliyot o'tash imkoniyatlarini yaratish bu borada ustuvor yo'nalishlardan hisoblanadi. Kadrlar salohiyati qanchalik yuqori bo'lsa, korporatsiya shuncha tez global tizimga moslashadi.

Davlat tomonidan ham korporativ sektorni xalqaro moliya bozoriga chiqarishda tizimli yordam zarur. Bu yordam bir necha yo'nalishlarda bo'lishi mumkin: soliq imtiyozlari, xalqaro kapital jalb qilishda kafolatlar berish, yirik xalqaro tadbirlarda milliy korporatsiyalarni targ'ib qilish, hukumat darajasida reyting agentliklari bilan ishlashni yo'lga qo'yish. Ayniqsa, O'zbekiston bozorining kredit reytingini ko'tarish orqali xususiy sektorga ham chet el moliya institutlari ishonchini oshirish mumkin. Bunday tashabbuslar bugungi kunda ko'plab Osiyo va Yevropa mamlakatlarida muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, korporativ tuzilmalar xalqaro moliya bozorida faol ishtirok etishi uchun ularning ichki tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish, moliyaviy shaffoflikni ta'minlash, korporativ boshqaruvni kuchaytirish, risklarni boshqarish amaliyotini joriy etish, raqamli texnologiyalarni tatbiq qilish va malakali inson kapitalini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Bu omillar integratsiyalashgan holda amalga oshirilgandagina, korporatsiyalar xalqaro moliyaviy muhitda muvaffaqiyatli, barqaror va uzoq muddatli rivojlanishga erishadi. O'zbekiston sharoitida bu yo'nalishdagi islohotlar davom etmoqda va istiqbolda korporativ sektorning global kapital bozorida kuchli o'rin egallashi uchun zarur poydevor yaratilmoqda.

Shu nuqtai nazardan qargalanda, korporativ tuzilmalar uchun xalqaro moliya bozorida ishtirok etish strategiyasi nafaqat moliyaviy jihatdan foydali, balki institutsional salohiyatni oshirish, xalqaro tajribalarni o'zlashtirish va ichki boshqaruv madaniyatini rivojlantirish imkonini ham beradi. Bunday tizimlar, o'z navbatida, korporativ ishonchlilik darajasini oshirib, investorlar, kreditorlar va boshqa manfaatdor tomonlar bilan o'zaro ishonchli va samarali hamkorlikni yo'lga qo'yishga xizmat qiladi.

Shuningdek, bu jarayon O'zbekistonda iqtisodiy modernizatsiya va xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash siyosatining ajralmas qismiga aylanmoqda. Jumladan, fond bozori infratuzilmasining takomillashuvi, xalqaro kredit reyting agentliklari bilan o'zaro hamkorlikning kuchaytirilishi, davlat tomonidan moliyaviy ko'mak choralari va kafolatlar tizimining joriy etilishi — bularning barchasi korporatsiyalarni global moliya muhitiga tayyorlashning asosiy bosqichlaridir.

Kelajakda bu yo'nalishdagi yondashuvlar chuqurlashtirilib, korporativ tuzilmalar uchun maxsus maslahat markazlari, xalqaro moliya bozoriga chiqish bo'yicha trening va seminarlar, hukumat darajasida yirik kompaniyalarga strategik ko'mak berish tizimi shakllantirilsa, bu O'zbekistonning xalqaro investitsion reytingiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, xalqaro moliyaviy axborot tarmoqlarida milliy korporatsiyalar to'g'risidagi ijobiy tasvir yaratiladi, bu esa mamlakat imidjini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, korporativ tuzilmalar xalqaro moliya bozoridagi ishtirokini kengaytirishi, o'z faoliyatini global mezonlar asosida yuritishi orqali mamlakat iqtisodiyotining barqarorligi va innovatsion rivojlanishiga kuchli turtki beradi.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Aripov A., Ashurov U. *Xalqaro moliya*. – Toshkent: Iqtisod-Farg'ona, 2021.
2. Bulatov A.S. (tahrir). *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye ekonomicheskie otnosheniya*. – Moskva: Yurayt, 2022.
3. Madura J. *International Financial Management*. – Cengage Learning, 2020.
4. IFRS Foundation. *International Financial Reporting Standards (IFRS)*. – www.ifrs.org, 2023.
5. OECD. *Corporate Governance Factbook*. – Organisation for Economic Co-operation and Development, 2022.
6. World Bank. *Global Financial Development Report*.
7. International Monetary Fund (IMF). *Annual Report on Exchange Arrangements and Exchange Restrictions*. – www.imf.org, 2023.
8. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. *Moliya bozorlari rivojlanish konsepsiyasi*. – Toshkent, 2023.
9. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. *Moliya barqarorligiga oid hisobot*. – Toshkent, 2024.
10. Harvard Business Review. *Improving Transparency in Global Capital Markets*.